

Міністерство освіти та науки , молоді і спорту України
Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ

(назва дисципліни)

для підготовки бакалавра
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня фахівця)

Напрямок підготовки «Економіка підприємства»
(шифр та назва напрямку)

Спеціальності 7.050100

(шифр та назва спеціальності)

Спеціалізації «Економіка та підприємництво»

(шифр та назва спеціалізації)

РОЗГЛЯНУТО

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри

Вченою радою

Соціально-економічних наук

факультету міжнародної освіти

Протокол №_8_

Протокол №_8_

від “_27_” _____ червня _____ 2012 р.

від “_27_” _____ червня _____ 2012 р.

Завідувач кафедри

Декан ФМО

проф. Н. І. Нагайцева .
(вчене звання, прізвище, ініціали)

доц. О. П. Ластовка
(вчене звання, прізвище, ініціали)

Харків 2012

1. Предмет, наукові основи і цілі навчальної дисципліни

1.1. Предмет навчальної дисципліни “Політична економія” – це економічні відносини та економічні закони суспільного виробництва.

Мета: формування ґрунтовних знань про економічну систему суспільства, закони її функціонування і розвитку для розуміння чинників зародження, утвердження і напрямів розвитку сучасних соціально-економічних систем, їх спроможності задовольняти потреби людей.

Завдання: на методологічних засадах цивілізаційної теорії розвитку суспільного виробництва – продуктивних сил і економічних відносин – сформувати певний тип економічного мислення, економічну психологію та світогляд студентів, забезпечити засвоєння ними знань та методів цивілізаційного, енергетичного та діалектичного аналізу економічного життя суспільства.

Науковою основою дисципліни є дослідження фундаментальної вітчизняної та зарубіжної економічної науки з питань розкриття економічних категорій та закономірностей розвитку економічних систем та господарської діяльності людей.

Методологічною основою дисципліни є розглядання процесів економічного розвитку суспільства на базі системного підходу, діалектичного методу, економічного моделювання, граничного аналізу, методів індукції та дедукції і логічного методу пізнання.

1.2. Вивчення дисципліни **спирається на знання**, отримані у шкільній освіті. Навчальний курс займає провідне місце у формуванні економічного мислення майбутнього економіста, надає вміння з’ясувати механізм дії економічних законів та використання їх людьми у господарській діяльності, використовувати теоретичні положення для оцінки сучасних закономірностей економічного розвитку.

1.3. Внаслідок вивчення дисципліни фахівець повинен:

ЗНАТИ:

- сутність економічних законів, економічних відносин;
- основні закономірності ринкової економіки;
- сутність діяльності підприємства як товаровиробника;
- сутність господарського механізму у системі регулювання суспільного виробництва;
- економічну роль держави;
- сутність сучасних економічних систем;
- сутність сучасного світового господарства, закономірності його розвитку та міжнародних зв’язків.

ВМІТИ:

- науково обґрунтувати основи суспільного виробництва;

- з'ясувати механізм дії економічних законів та використання їх людьми у процесі господарської діяльності;
- використовувати теоретичні положення для оцінки закономірностей і тенденцій економічного розвитку сучасних економічних систем та економічного розвитку України.

1.4. “Політична економія” як фундаментальна економічна дисципліна **забезпечує вивчення** таких курсів як “Мікроекономіка”, “Макроекономіка”, “Світова економіка”, “Історія економічних вчень”.

2. Організаційно – методичні вказівки

2.1. Організація, методика і забезпечення занять

Викладання дисципліни передбачає організацію навчальної роботи впродовж першого семестру першого курсу. Передбачається застосування монологового і діалогового методів викладення теоретичного матеріалу. Для проведення семінарів використовуються різноманітні засоби: розбір проблемних питань, рішення тестів, графічна робота з використанням роздаткового матеріалу, виконання розрахункового завдання при аналізі доходу, витрат та прибутку фірми та аналізі методів підрахунку ВВП, та рішення задач (при аналізі попиту та пропозиції, підрахунків суспільного продукту та показників зайнятості робочої сили).

2.2. Система контролю якості навчання

Система контролю знань студентів з мікроекономіки включає “модульний”, “комплексний” та підсумковий контроль.

2.2.1. “Модульний” контроль проводиться раз у семестр по темах, що входять в перший модуль (дев'ять тем).

2.2.2. “Комплексна” контрольна робота проводиться з усього курсу наприкінці семестру і складається з завдань, які відображають знання та уміння студентів в цілому.

2.2.3. Підсумковий контроль проводиться у формі семестрового екзамену, де підбивається загальний рівень засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з курсу.

2.3. Організація самостійної роботи студентів

Для кожної теми розроблені завдання для самостійної роботи у різних формах: збір інформації з проблеми, рішення задач, проблемні питання, підготовка рефератів та виконання творчих завдань.

Розроблені індивідуальні розрахункові завдання, які складаються з двох завдань – по основам мікроекономіки та основам макроекономіки, де потрібно розрахувати показники та дати графічні характеристики.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і метод політичної економії

Виникнення політекономії. Політекономічні напрямки, школи. Об'єкт політекономії та її предмет. Трагування предмету різними школами. Політекономія як наука про суспільні виробничі відносини у взаємодії з продуктивними силами. Категорії та закони політичної економії. Система економічних законів, механізмів їх дії та їх використання. Метод політичної економії. Позитивна та нормативна політична економія. Єдність політекономії та господарської практики. Місце політекономії в системі економічних наук.

Тема 2. Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці.

Виробництво як процес суспільної праці. Основні фактори виробництва. Засоби і предмети праці. Земля як фактор виробництва. Робоча сила. Поєднання факторів виробництва. Продукт і суспільний характер праці.

Виробничі ресурси та їх обмеженість. Проблеми оптимальної структури використання обмежених ресурсів. Крива виробничих можливостей.

Тема 3. Економічні потреби та інтереси

Економічні потреби, їх суть та структура. Безмежність потреб. Закон зростання потреб. Об'єктивна та суб'єктивна корисність продукту. Гранична корисність продукту. Закон спадної граничної корисності продукту.

Економічні інтереси і потреби, їх сутність і структура.

Тема 4. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку.

Сутність соціально-економічної системи. Основні ланки економічної системи і продуктивні сили, економічні відносини, механізм господарювання.

Власність як підгрунтя соціально-економічних відносин. Основні форми власності. Тенденції у розвитку відносин власності.

Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші

Загальні форми суспільного виробництва. Натуральне виробництво. Виникнення товарного виробництва та його риси. Товар та його властивості. Мінова вартість. Споживча вартість. Теорії вартості: трудова і маржиналістська. Розвинута форма товарного виробництва.

Еволюція грошей та їх функції. Сутність грошей. Теорії грошей. Ціна грошей.

Тема 6. Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата.

Капітал як економічна категорія товарного виробництва. Перетворення грошей в капітал. Загальна формула руху капіталу. Теорії капіталу. Нагромадження капіталу.

Наймана праця. Робоча сила, її вартість і споживча вартість. Заробітна плата.

Тема 7. Ринок: суть і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення.

Загальні характеристики ринкової системи. Види ринків. Ринкова модель координації попиту та пропозиції. Механізм функціонування ринкової системи. Функції ринку. Аналіз індивідуальних ринків: попит і пропозиція. Попит: закон попиту, детермінанти пропозиції. Ринкова рівновага. Конкуренція та її суть, функції та форми конкуренції.

Ринкова інфраструктура, її елементи та функції.

Класифікація ринків. Ринок чистої конкуренції. Механізм визначення ціни і обсягу виробництва. Чиста конкуренція і ефективність. Ринок монополістичної конкуренції.

Олігополістичний ринок. Ринок чистої монополії. Види чистих монополій. Економічні наслідки монополій. Антимонопольна політика держави.

Тема 8. Домогосподарство в системах економічних відносин.

Суть та функції домогосподарства. Попит домашніх господарств. Роль домогосподарств у поставках економічних ресурсів підприємствам. Доходи власників економічних ресурсів.

Тема 9. Підприємство як товаровиробник. Витрати виробництва і прибуток

Підприємство – первинна ланка економіки. Функції та правові форми підприємства. Продукція підприємств та її економічні форми. Складові вартості новоствореної продукції.

Основи теорії виробництва: виробнича функція. Взаємозв'язок структури витрат та виробництва продукції. Витрати виробництва: зовнішні, внутрішні, постійні і змінні витрати. Валові, середні і граничні витрати. Прибуток і його суть. Нормальний прибуток. Чистий прибуток. норма прибутку. Граничний та валовий доход фірми в умовах чистої конкуренції. Максимізація прибутку у короткостроковому періоді.

Тема 10. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента.

Функціонування капіталу у різних сферах економіки. Доходи підприємців. Бухгалтерський, економічний та нормальний прибуток. Доходи від власності. Рентні доходи. Позичковий процент.

Тема 11. Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми.

Суспільне відтворення, його суть. Кругообіг продуктів та доходів, фактори змін у кругообігу: споживання, заощадження, інвестиції, дії держави, іноземних суб'єктів. Матеріальне виробництво і сфера послуг. Їх функції та взаємозв'язок.

Національний продукт і його форми. Вартісна та матеріальна форма суспільного продукту. Валовий національний продукт. Валовий внутрішній продукт, чистий продукт. Національний дохід.

Методи обчислення національного продукту. Система національних рахунків.

Тема 12. Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою.

Економічний розвиток та його значення. Показники, способи вимірювання. Чинники економічного зростання. Науково-технічна революція. Зростання капіталоозброєності праці. Удосконалення виробничих та організаційно-економічних відносин. Фактори гальмування економічного зростання. Роль інвестицій в людський капітал. Роль держави в регулюванні економічного зростання.

Економічний цикл та його фази. Причини циклічних коливань циклічні та структурні кризи. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою.

Тема 13. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції.

Суть господарського механізму і його основні елементи. Особливості господарського механізму ринкової економіки.

Необхідність і методи державного регулювання ринкової економіки. Економічні функції держави. Економічна політика держави. Становлення економічних функцій Української держави.

Фінансово-кредитна система, її роль і регулюванні виробництва.

Кредитна система, її механізм та функції. Центральні та комерційні банки. Цілі та інструменти кредитної політики держави.

Фінанси та їх функції. Структура фінансової системи. Державний бюджет. Фінансова політика. Податки та їх види.

Державне регулювання економічного відтворення. Макроекономічна рівновага. Сукупний попит та сукупна пропозиція. Проблеми економічної рівноваги в Україні. Інфляція та безробіття та їх регулювання.

Тема 14. Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік.

Економічна система сучасного капіталізму. Державна власність та державний контроль в економічній системі регульованого капіталізму. Макроекономічне регулювання та роль ринкових регуляторів у змішаній економіці.

Економічна система соціалізму. Державна власність на засоби виробництва. Адміністративно-командна система управління економікою. Директивне планування. Планові ціни. Проблеми економічної рівноваги. Дефіцит. Принципи формування доходів. Суспільні фонди споживання.

Загальна криза і розпад світової системи державного соціалізму.

Закономірності й особливості розвитку перехідних економік, зміст перехідної економіки: загальне і особливе. Становлення різних форм власності. Приватизація і роздержавлення власності. Становлення ринкового та державного механізмів регулювання економіки. Сутність перехідної економіки України.

Тема 15. Сутність і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин

Загальні риси світового господарства. Світові економічні зв'язки та їх розвиток. Міжнародний поділ праці і спеціалізація виробництва.

Ступені генезису й об'єктивні основи розвитку світового господарства. Структура і суперечності розвитку сучасного світового господарства.

Специфіка міжнародних економічних відносин та їх основні форми. Міжнародна торгівля та її економічні основи. Принципи порівняльної переваги. Протекціонізм і вільна торгівля. Україна в системі міжнародної торгівлі. Міжнародні валютні відносини та їх роль у світогосподарських зв'язках. Валютні курси та механізм їх регулювання. Міжнародний рух капіталів та робочої сили. Економічна інтеграція.

Тема 16. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України.

Сутність глобальних проблем сучасності (економічних, продовольчих, сировинних, енергетичних, міжнародного тероризму) та причин їх виникнення.

Основні шляхи розв'язання глобальних проблем.

Роль діяльності міжнародних та громадських організацій у розв'язанні глобальних проблем.

Питання поліпшення економічної та паливно-енергетичної ситуації в Україні.

4. Розподіл навчального часу по розділах, темах та видах навчальних занять

Розділи, теми занять	Усього годин	Вид занять						Само- стійна рабо- та
		Лекції	Прак- тичні	Лабора- торні	Конт- рольні	Залік	Іспит	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I курс, 1 семестр								
I модуль «Загальні основи суспільного виробництва. Ринкова економіка», 3 Кред.								
Тема 1. Предмет і метод політичної економії.	2	1	1					4
Тема 2. Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці.	2	1	1					6
Тема 3. Економічні потреби та інтереси	2	2						6
Тема 4. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку.	4	2	2					6
Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші	4	2	2					6
Тема 6. Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата.	6	2	2					8
Тема 7. Ринок: суть і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення.	8	4	4					10
Тема 8. Домогосподарство в системах економічних відносин.	4	2	2					6
Тема 9. Підприємство як товаровиробник. Витрати виробництва і прибуток	8	2	2					10
Модульний контроль			2					

Тема 10. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента.	4	2	2					6
2 Модуль «Основи мікро- та макроекономіки. Суспільне відтворення» 2 Кред.								
Тема 11. Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми.	4	2	2					10
Тема 12. Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою.	4	2	2					6
Тема 13. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції.	6	4	2					10
Тема 14. Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік.	4	2	2					10
Тема 15. Сутність і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин	2	1	1					6
Тема 16. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України.	2	1	1					6
Комплексна контрольна робота			2					
Усього 5 кредитів	64	32	32				іспит	116

5. Перелік контрольних заходів

Семестр	Номер та назва контрольної роботи	Кількість кредитів
1	1. Модульний контроль (1-9 теми)	3
	2. Комплексна контрольна робота (1-16 теми)	2

6. Інформаційно – методичне забезпечення

Основна література:

1. Политическая экономия : Учебник / В. А. Медведев [и др.]. - М. : Политиздат, 1990. - 736 с. : ил
2. Елизарова А.Н. Политическая экономия : учебно-методическое пособие для самостоятельной работы студ. / А.Н. Елизарова. - СПб. : С.-Петербургский ун-т, 1992. - 176 с.
3. Основы экономической теории : учеб. пособие / М.М. Гуревичов, Н.Б. Решетняк, С.И. Архиреев ; НТУ "Харьковский политехн. ин-т" . - Х. : НТУ "ХПИ", 2003. - 288 с
4. Политическая экономия : словарь / отв. ред О. И. Ожерельев ; ред.: А. В. Улюкаев, И. П. Фаминский. - М. : Политиздат, 1990. - 607 с.
5. Кейнс Дж. Економічні теорії та цілі суспільства. - М.: Прогрес, 1976.
6. Макконнелл К, Брю С. Экономикс /Пер. с англ. - М.: Республика, 1992, Т.1.
7. Макконнелл К, Брю С. Экономикс /Пер. с англ. - М.: Республика, 1992, Т.2.
8. Маркс К. Капитал. Кн. 1 /Маркс К., Энгельс Ф. – Твори, Т.23.
9. Маркс К. Капитал. Кн. 2 /Маркс К., Энгельс Ф. – Твори, Т.24.
10. Маркс К. Капитал. Кн. 3 /Маркс К., Энгельс Ф. – Твори, Т.25, г. 1,2.
11. Маршалл А. Принципы экономической науки.
12. Політична економія: для студентів екон. спеціальностей /За ред.. проф.. С.І. Архиреева, доц. Н.Б. Решетняк. – Харків. ТОВ «Прометей-Прес», 2006.
13. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Соцэкгиз, 1935.
14. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм, демократія. – К.: Основи, 1995.
15. Политическая экономия : учебник / Харьковский политехнический ин-т, нац. техн. ун-т. - М. : Политиздат, 1989. - 736 с
16. Решетняк Н. Б. Политическая экономия : метод. указ. по вып. и оформ. курс. работ для студ. всех спец. эконом. фак. / Н. Б. Решетняк, Т. В. Рябова. - 3-тє вид. - Х. : НТУ "ХПИ", 2004. - 16 с.

Додаткова література:

1. Курс экономической теории. /Учебник под ред. Чепурина М.Н., Киселевой Е.А.- Киров, 1999.
2. Мочерный С.В. політична економія: Навч. посібник. Київ. Знання – прес, 2002
3. Мочерный С.В. Економічна теорія. – К. Видавничий центр «Академія», 1999
4. Мочерный С.В., Симоненко В.К., Секретарюк В.В., Устенко А.А. Основы экономической теории. – К.: Знание, 2000.
5. Основы економічної теорії: Політекономічний аспект. Підручник / Г.Н.Климко та інші. – К.: Вища школда. Знання, 1997.
6. Современная экономика. Общедоступный учебный курс. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997.
7. Экономика. Учебник /Под ред. Булатова А.С.-М., 1997.
8. Экономическая теория / Под ред. А.И. Добрынина, Л.С.Тарасевича: Учебник для вузов. – СПб: Изд-во «Питер», 1999.
9. Экономическая теория (политэкономия) Учебник под ред. В.Видяпина, Г.Журавлевой. – М.: ИНФРА, 1999.